

## UCHWAŁA

Dnia 7 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. G.  
przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej w M.  
o przywrócenie do pracy,  
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw  
Publicznych w dniu 7 grudnia 2012 r.,  
zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego  
w B. z dnia 5 września 2012 r.,

"czy wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony z  
prezesem zarządu spółdzielni mieszkaniowej, dokonane po  
odwołaniu go z tej funkcji przez radę nadzorczą, powinno być  
poprzedzone przewidzianym w art. 38 kodeksu pracy trybem  
konsultacji wypowiedzenia z zakładową organizacją związkową,  
której członkiem jest ten pracownik?"

podjął uchwałę:

**wypowiedzenie umowy o pracę zawartej z prezesem zarządu  
spółdzielni mieszkaniowej, dokonane po odwołaniu go z tej  
funkcji, powinno być poprzedzone konsultacją z zakładową**

**organizacją związkową (art. 38 k.p. i art. 52 § 2 Prawa spółdzielczego).**

### **UZASADNIENIE**

Na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. postanowieniem z dnia 5 września 2012 r., [...], wydanym w sprawie z powództwa J. G. przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej w M. o przywrócenie do pracy, przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości:

„Czy wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony z prezesem zarządu spółdzielni mieszkaniowej, dokonane po odwołaniu go z tej funkcji przez radę nadzorczą, powinno być poprzedzone przewidzianym w art. 38 kodeksu pracy trybem konsultacji wypowiedzenia z zakładową organizacją związkową, której członkiem jest ten pracownik?”

Przedstawione zagadnienie prawne wyłoniło się przy rozpatrywaniu apelacji pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej w M. od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy w I. z dnia 26 lipca 2010 r., [...], uznającym za bezskuteczne wypowiedzenie powodowi J. G. umowy o pracę na czas nieokreślony przez pozwaną Spółdzielnię Mieszkaniową w M. Sąd ustalił, że J. G. był zatrudniony w Spółdzielni Mieszkaniowej w M. na podstawie zawartej w dniu 1 września 2006 r. umowy o pracę na czas nieokreślony na stanowisku prezesa zarządu – kierownika spółdzielni. Został odwołany z funkcji prezesa zarządu uchwałą rady nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej w M. [...] z dnia 27 kwietnia 2010 r. W tym samym dniu rada nadzorcza wypowiedziała powodowi umowę o pracę na czas nieokreślony. Powód J. G. od dnia 26 marca 2010 r. był członkiem Zakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność”. Wypowiedzenie powodowi umowy o pracę przez pozwaną spółdzielnię nastąpiło bez przeprowadzenia konsultacji zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony z reprezentującą pracownika zakładową organizacją związkową. Sąd Rejonowy – Sąd Pracy w I. uznał, że pozwana spółdzielnia naruszyła wymagany przez art. 38 k.p. tryb konsultacji

zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony z reprezentującą pracownika zakładową organizacją związkową, dlatego uwzględnił powództwo.

Pozwana Spółdzielnia Mieszkaniowa w M. wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego – zarzucając wyrokowi m.in. naruszenie art. 38 k.p. przez jego błędną wykładnię poprzez uznanie, iż pozwana była zobowiązana do konsultacji zamiaru wypowiedzenia powodowi umowy o pracę na czas nieokreślony z reprezentującą pracownika zakładową organizacją związkową.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. uznał, że w sprawie występuje zagadnienie prawne, które zostało ujęte w przedstawionym wyżej pytaniu. Sąd wyraził pogląd, że tryb konsultacji związkowej zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony (art. 38 k.p.) ma zastosowanie do wypowiedzenia przez pracodawcę takiej umowy odwołanemu członkowi zarządu spółdzielni. Sąd pytający wskazał, że do spółdzielni mieszkaniowych w sprawach nieuregulowanych w ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2003 r., nr 119, poz. 1116, ze zm.) stosuje się, zgodnie z art. 1 ust. 7 tej ustawy, przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r., nr 188, poz. 1848, ze zm.). Na podstawie art. 49 § 2 prawa spółdzielczego członków zarządu, w tym prezesa i jego zastępców, wybiera i odwołuje, stosownie do postanowień statutu, rada lub walne zgromadzenie. Zgodnie z art. 52 § 2 tej ustawy odwołanie członka zarządu lub zawieszenie go w czynnościach nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. Regulacje odnoszące się do powoływania i odwoływania członków zarządu spółdzielni w ustawie – Prawo spółdzielcze są podobne do regulacji odnoszących się do powoływania i odwoływania członków zarządu spółek kapitałowych w ustawie z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 ze zm.) oraz w poprzednio obowiązującym rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. z 1934 r., nr 57, poz. 502 ze zm.). Orzecznictwo i piśmiennictwo prawnicze dotyczące rozwiązywania umów o pracę z odwołanymi członkami zarządów spółek kapitałowych może zatem być odpowiednio odnoszone do rozwiązywania umów o pracę z odwołanymi członkami zarządów spółdzielni.

Sąd pytający wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wystąpiła rozbieżność poglądów, gdy chodzi o zastosowanie trybu konsultacji związkowej zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony (art. 38 k.p.) do wypowiedzenia przez pracodawcę takiej umowy odwołanemu członkowi zarządu spółki kapitałowej. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 stycznia 2002 r., sygn. akt I PKN 783/00, stwierdził, że nie wymaga uprzedniej konsultacji związkowej wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony (art. 38 k.p.) pracownikowi zatrudnionemu na stanowisku członka zarządu spółki kapitałowej, jeżeli zostało dokonane w następstwie odwołania z tej funkcji. Przeciwny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 stycznia 2002 r., sygn. akt I PKN 809/00 (OSNP z 2004 r., nr 2, poz. 31), stwierdzając, iż do wypowiedzenia umowy o pracę pracownikowi zarządzającemu zakładem w imieniu pracodawcy stosuje się art. 38 k.p. Sąd pytający opowiedział się za poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2002 r., sygn. akt I PKN 809/00. Uzasadniając swoje stanowisko, powołał się także na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2010 r., sygn. akt II PK 131/10 (Lex nr 794786), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że odwołany członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, któremu wypowiedziano umowę o pracę z naruszeniem art. 39 k.p., może żądać przywrócenia do pracy. Wynika to z art. 203 § 1 zdanie drugie k.s.h., który nie narusza, a więc nie modyfikuje roszczeń ze stosunku pracy przysługujących odwołanemu członkowi zarządu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 52 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r., nr 188, poz. 1848, ze zm.) z członkami zarządu zatrudnianymi w spółdzielni rada spółdzielni nawiązuje stosunek pracy - w zależności od powierzonego stanowiska - na podstawie umowy o pracę albo powołania (art. 68 Kodeksu pracy).

Nie dotyczy to spółdzielni pracy, w których zatrudnienie członków następuje bez względu na stanowisko - na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, a także -

spółdzielni produkcji rolnej, w których podstawą świadczenia pracy przez członków jest stosunek członkostwa.

Natomiast w myśl § 2 artykułu 52 - odwołanie członka zarządu lub zawieszenie go w czynnościach nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy.

Na wstępie należy wskazać, że powoda, jako członka zarządu spółdzielni łączył ze spółdzielnią oprócz stosunku organizacyjnego (wykonywanie funkcji prezesa zarządu), także stosunek pracowniczy, wynikający z zawartej umowy o pracę na czas nieokreślony. Zachował aktualność pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 7 września 2000 r. w sprawie I PKN 101/00 (OSNP 2002/8/180), iż rozwiązanie przez radę nadzorczą spółdzielni stosunku organizacyjnego wskutek odwołania z funkcji członka zarządu nie powoduje automatycznie rozwiązania umowy o pracę. Również w wyroku z dnia 7 czerwca 2011 r., sygn. akt II PK 313/10, Sąd Najwyższy uznał, że w przypadku prezesa zarządu spółdzielni stosunek pracy ma charakter komplementarny do funkcji w zarządzie; początkowo spółdzielnia powierza funkcję w zarządzie, a dopiero potem realizację tego pierwotnego stosunku dopełnia się przez nawiązanie stosunku pracy. Pracownicze zatrudnienie jest zatem ściśle zależne od powołania do zarządu i dlatego odwołanie z funkcji członka zarządu spółdzielni może stanowić uzasadnioną przyczynę wypowiedzenia umowy o pracę (art. 45 § 1 k.p.).

Odwołanie członka zarządu prowadzi więc jedynie do rozwiązania stosunku organizacyjnego, jaki łączył go z organizacją spółdzielczą; nie wywołuje zaś bezpośrednich skutków w sferze umownego stosunku pracy.

W tym kontekście przedstawione w pytaniu prawnym ustalenia Sądu nie są wystarczająco precyzyjne; z akt sprawy wynika bowiem, że 27 kwietnia 2010 r. rada nadzorcza spółdzielni mieszkaniowej podjęła dwie uchwały: nr 6 - o odwołaniu powoda z funkcji prezesa zarządu spółdzielni oraz nr 9 - o rozwiązaniu umowy o pracę z zachowaniem ustawowego okresu wypowiedzenia z prezesem zarządu – kierownikiem spółdzielni mieszkaniowej. Tego samego dnia 9 członków rady nadzorczej podpisało decyzję o rozwiązaniu z powodem umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia.

W chwili otrzymania tej decyzji powód J. G. nie był więc już członkiem zarządu spółdzielni, ani jej prezesem. Powinien więc być traktowany jak zwykły pracownik, zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Relewantne znaczenie w tych okolicznościach ma § 2 art. 52 Prawa spółdzielczego, który jednoznacznie stanowi, że odwołanie członka zarządu lub zawieszenie go w czynnościach nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. Przepis ten implikuje obligatoryjne stosowanie zasad ochrony stosunku pracy, zawartych w Kodeksie pracy. Prawo spółdzielcze nie zawiera szczególnych przepisów dotyczących trybu konsultacji zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony w stosunku do pracownika - byłego członka zarządu spółdzielni mieszkaniowej, dlatego w tym zakresie mają zastosowanie reguły ogólne zawarte w art. 38 Kodeksu pracy, a także w art. 30 ust. 2<sup>1</sup> ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 ze zm.).

W odniesieniu do wskazanych przez Sąd pytający judykatów należy wskazać, że w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., sygn. akt III PZP 3/12) orzeczono, iż „w przypadku rozwiązania z naruszeniem prawa umowy o pracę z członkiem zarządu spółki kapitałowej odwołanym na podstawie art. 203 § 1 lub art. 370 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.) nie jest wyłączone roszczenie o przywrócenie do pracy”. Z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego można wywieść również wniosek, że pracodawca ma obowiązek konsultacji zamiaru wypowiedzenia umowy odwołanemu członkowi zarządu spółdzielni. Uchwała ta może być pomocna Sądowi pytającemu do rozstrzygnięcia sprawy zważywszy na istotne podobieństwo regulacji zawartych w art. 49 § 2 i 52 § 2 Prawa spółdzielczego do regulacji zawartych w art. 203 § 1 i art. 370 § 1 k.s.h. W uzasadnieniu tej uchwały ogólnie została zakwestionowana zasadność poglądu, że zasada swobody odwoływania członków zarządów spółek kapitałowych, ustanowiona w Kodeksie handlowym i powtórzona w obecnie obowiązującym Kodeksie spółek handlowych, modyfikuje przepisy Kodeksu pracy o ochronie trwałości stosunku pracy, wyłączając m.in. przy wypowiedzaniu odwołanemu członkowi zarządu spółki kapitałowej umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony

wymóg konsultacji związkowej (art. 38 k.p.) oraz wymóg zasadności wypowiedzenia (art. 45 k.p.), a także dopuszczalność dochodzenia przez odwołanego członka zarządu, z którym niezgodnie z prawem rozwiązano umowę o pracę, roszczenia o przywrócenie do pracy (art. 45 § 1, 50 § 5, 60 k.p.). Przepisy art. 203 § 1 i art. 370 § 1 k.s.h. wyraźnie potwierdzają odrębność obu wymienionych w nim stosunków prawnych oraz to, że odwołanie pracownika z funkcji członka zarządu nie pozbawia go wynikającej z przepisów prawa pracy ochrony związanej z wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę. W świetle uzasadnienia tej uchwały Sądu Najwyższego należy uznać za nieaktualny pogląd przeciwny, który został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2002 r., sygn. akt I PKN 783/00 (OSNP z 2004 r., nr 2, poz. 28).

Reasumując Sąd Najwyższy uznał, że czynności powoływania i odwoływania członków zarządu spółdzielni mieszkaniowych są dokonywane w oparciu o art. 49 § 2 i 52 Prawa spółdzielczego, natomiast ustawa ta nie uchyla obowiązku konsultacji związkowej zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony w stosunku do odwołanego członka zarządu spółdzielni.

Również w piśmiennictwie prawniczym przeważa pogląd, że na gruncie obowiązującego prawa nie ma żadnych przepisów ustawowych, które wyłączałyby stosowanie wobec wypowiedzenia umowy o pracę zawartej z członkami zarządu spółdzielni rygorów i ograniczeń wynikających z powszechnego prawa pracy. Oznacza to, że z formalnego punktu widzenia osoby te będą objęte zarówno przepisami dotyczącymi wymogu zasadności wypowiedzenia, jak i konsultacją związkową zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony (Specyfika stosunku pracy członków zarządu organizacji spółdzielczych- dr Tomasz Duraj, Mon. Pr. 2009, Nr 10).

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi jak w uchwale (art. 390 §1 i 2 k.p.c.).

Dodatkowo, w celu ułatwienia Sądowi rozstrzygnięcia sprawy, należy wskazać, że powyższa odpowiedź na pytanie Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. nie oznacza, że naruszenie przez pracodawcę trybu konsultacji związkowej zamiaru wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony odwołanemu prezesowi lub innemu członkowi zarządu

spółdzielni automatycznie powoduje obowiązek uwzględnienia przez sąd dochodzonego przez pracownika roszczenia o przywrócenie do pracy. Roszczenie o przywrócenie do pracy takiego pracownika powinno być poddane analizie na podstawie art. 45 § 2 k.p. – również w aspekcie, czy jego uwzględnienie jest niemożliwe lub niecelowe, a także, czy w związku z tym, powinno zostać zasądzone odszkodowanie. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały w składzie 7 sędziów z dnia 16 maja 2012 r., sygn. akt III PZP 3/12, zaznaczył, że uwzględnienie roszczenia o przywrócenie do pracy odwołanego członka zarządu spółki, z którym niezgodnie z prawem rozwiązano umowę o pracę może nastąpić tylko w szczególnych wypadkach, stwierdzając, że „oczywiście z racjonalnego punktu widzenia niepożądane jest kreowanie stosunku pracy, w którym obowiązki pracownicze nie mogą i nie będą mogły być wykonywane. Gdyby zatem prawo pracy nie dysponowało instrumentami pozwalającymi zapobiec takiej sytuacji, można by się zastanawiać, czy istotnie wykładnia językowa art. 203 § 1 zdanie drugie k.s.h. i art. 370 § 1 zdanie drugie k.s.h. prowadzi do wyniku niemożliwego do zaakceptowania. Tymczasem sąd pracy ma możliwość wyboru za pracownika roszczenia o odszkodowanie zamiast zgłoszonego przywrócenia do pracy właśnie wtedy, kiedy uwzględnienie tego ostatniego żądania jest niemożliwe lub niecelowe (art. 45 § 2 k.p. i art. 56 § 1 k.p. w związku art. 56 § 2 k.p.). Brak możliwości wykonywania obowiązków pracowniczych po restytucji stosunku pracy w pełni uzasadnia zastosowanie tych przepisów i wybranie za pracownika roszczenia o odszkodowanie, bowiem przywrócenie do pracy jest wtedy co do zasady niecelowe. W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że odwołanie ze stanowiska członka zarządu spółki, które nie zostało skutecznie podważone w trybie przepisów prawa handlowego, z reguły stanowi przyczynę uzasadniającą wypowiedzenie umowy o pracę (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 marca 2011 r., II PK 201/10, LEX nr 1084554; z dnia 26 stycznia 2000 r., I PKN 479/99, OSNAPiUS 2001 nr 11, poz. 377; z dnia 25 listopada 1997 r., I PKN 388/97, OSNAPiUS 1998 nr 18, poz. 540), ponieważ z chwilą odwołania traci on możliwość wykonywania swojej podstawowej powinności pracowniczej (świadczenia pracy). To z kolei pozwala uznać, że nie jest możliwe uwzględnienie żądania przywrócenia do pracy”. Zgodnie z uzasadnieniem tej uchwały roszczenie o przywrócenie do pracy może

zostać uwzględnione przez sąd w stosunku do pracowników podlegających szczególnej ochronie trwałości stosunku pracy, do których na podstawie art. 45 § 3 k.p. i art. 56 § 2 k.p. wyłączona została możliwość zasądzenia przez sąd odszkodowania zamiast dochodzonego przez pracownika roszczenia o przywrócenie do pracy. W takiej sytuacji roszczenie o przywrócenie do pracy jednak może zostać oddalone, a zamiast niego zasądzone odszkodowanie, gdy z okoliczności danej sprawy wynika, że zgłoszone przez pracownika roszczenie o przywrócenie do pracy jest sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa lub z zasadami współżycia społecznego i stanowi nadużycie prawa (art. 8 k.p.).